

Anordnande av undervisningen i religion och livsåskådningskunskap samt religiösa evenemang i gymnasiet

Uppdaterat 12.5.2016

I denna anvisning beskrivs de bestämmelser om undervisningen i religion och livsåskådningskunskap samt om gymnasiets högtider och religiösa evenemang som ingår i Finlands grundlag (731/1999) och i lagstiftningen om gymnasiet. Om tillämpningen av bestämmelserna ingår några tolkningar och ståndpunkter som baserar sig på ställningstaganden i beredningshandlingarna för bestämmelserna och ställningstaganden gjorda av riksdagens grundlagsutskott, högre laglighetsövervakare och Utbildningsstyrelsen.

Syftet med anvisningen är att trygga att de kulturella grundrättigheterna och de grundrättigheter som gäller religionsfrihet förverkligas i gymnasiernas verksamhet samt att främja tolerans och pluralism. Utbildningsanordnarna ansvarar i första hand för att undervisningen samt gymnasiets fester och religiösa evenemang ordnas och förfarandena i anslutning till dem genomförs på det sätt som krävs i bestämmelserna.

1. Alternativ i studierna i religion och livsåskådningskunskap

Utbildningsanordnaren är skyldig att meddela religionsundervisning enligt det i Finland registrerade religionssamfund till vilket majoriteten av studerandena hör. I undervisningen kan även delta studerande som hör till andra religionssamfund eller som inte hör till något religionssamfund. Religionssamfund är den evangelisk-lutherska kyrkan, det ortodoxa kyrkosamfundet samt de religionssamfund som är registrerade i Finland samt vissa religionsföreningar som har jämställts med religionssamfund (övergångsbestämmelsen i lagen om ändring av 9 § i gymnasielagen, 455/2003, och kulturutskottets utlåtande 14/2002 rd).

Utbildningsanordnaren har även skyldighet att på nedan beskrivna sätt ge undervisning i andra religioner eller i livsåskådningskunskap, om minst tre studerande deltar i undervisningen. I praktiken är det vanligen så att majoriteten av utbildningsanordnarens studerande hör till den evangelisk-lutherska kyrkan, varvid regeln om tre studerande i fråga om religionsundervisningen tillämpas på studerande som hör till det ortodoxa kyrkosamfundet och i fråga om undervisningen i livsåskådningskunskap på studerande som inte hör till något religionssamfund. I enlighet med detta ordnas för minst tre ortodoxa studerande som inte deltar i undervisningen i majoritetens religion ortodox religionsundervisning och för tre studerande som inte hör till något religionssamfund ordnas undervisning i livsåskådningskunskap.

För studerande som hör till ett annat i Finland registrerat religionssamfund än den evangelisk-lutherska kyrkan eller det ortodoxa kyrkosamfundet och som inte deltar i majoritetens religionsundervisning, ska ordnas undervisning i deras egen religion om de begär detta och regeln om minst tre studerande uppfylls. Studerandena ska vara medlemmar i religionssamfundet i fråga eller så ska religionsundervisningen på basis av den fostran som studeranden erhållit och studerandens kulturella bakgrund uppenbarligen motsvara studerandens religiösa åskådning (gymnasielagen 9 § 6 mom.). Gymnasiet kan vid behov begära att studeranden ger en tillförlitlig utredning av medlemskapet i religionssamfundet eller av att studerandens fostran och kulturella bakgrund motsvarar den religion i vilken undervisning ges.

På en studerandes begäran ska en studerande som hör till ett religionssamfund och för vilken inte ordnas undervisning i den egna religionen och som inte heller deltar i majoritetens religionsundervisning, undervisas i livsåskådningskunskap.

Om en studerande hör till flera än ett religionssamfund beslutar den studerande i vilken religion han eller hon ska undervisas. Religionssamfundet beslutar själva huruvida de tillåter samtidigt medlemskap i ett annat religionssamfund.

En studerande som inleder gymnasieutbildningen efter att ha fyllt 18 år får välja mellan religionsundervisning och undervisning i livsåskådningskunskap.

När minimiantalet om tre studerande beräknas beaktas utbildningsanordnarens alla gymnasiestuderande. Antalet studerande per utbildningsanordnare granskas separat för finskspråkig och svenskspråkig utbildning. När minimiantalet studerande beräknas beaktas i fråga om andra religioner än den evangelisk-lutherska och den ortodoxa religionen inte de studerande som inte har begärt att undervisning ska ordnas. Inte heller antalet sådana studerande som inte hör till något i Finland registrerat religionssamfund beaktas då utbildningsanordnarens skyldighet att inleda undervisning i en ny religion eller fortsätta att ordna undervisning i någon religion granskas. Studerande som hör till ett religionssamfund vars religion det inte ordnas undervisning i och som söker till undervisning i livsåskådningskunskap räknas med i minimiantalet studerande som förpliktigar till att ordna undervisning i livsåskådningskunskap.

För dem som redan har inlett studier slutförs dock undervisningen, även om undervisningsgruppens storlek minskar till under tre. Utbildningsanordnaren kan även annars enligt prövning ordna undervisning för grupper på mindre än tre studerande.

Det är bra om gymnasiet betonar för de studerande att man i valen av livsåskådningskunskap på samma sätt som i valen av övriga studier eftersträvar bestående beslut. En studerande har dock rätt att ändra valet om hans eller hennes religionssamfund ändras eller studeranden inte längre hör till något religionssamfund.

Om rätten att få undervisning i religion och livsåskådningskunskap ska ett förvaltningsbeslut i enlighet med förvaltningslagen fattas. Omprövning av beslutet får begäras hos regionförvaltningsverket [(gymnasielagen 34 § (958/2015)].

På undervisning som meddelas av ett religionssamfund tillämpas de allmänna bestämmelserna om erkännande av kunnande. Vitsord för

undervisning som getts av ett religionssamfund antecknas inte i betyget.

2. Religionsundervisningens natur och innehåll samt lärarens behörighet

Religionsundervisningen ordnas enligt de nationella grunderna för gymnasiets läroplan och enligt de lokala läroplaner som har gjorts upp på det sätt som examensgrunderna föreskriver. Utbildningsstyrelsen har fastställt grunder för religionsundervisning i följande religioner: evangelisk-lutherska religionen, ortodoxa religionen, adventismen, Bahai-religionen, buddhismen, islam, judendomen, katolicismen, Krishnarörelsen, Kristensamfundets religion och Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagens Heliga religion. Vid behov utarbetar Utbildningsstyrelsen grunder för läroplanen även för andra religioner. Grunderna för undervisningen i religion revideras i samband med reformen av gymnasiets läroplan, som träder i kraft 1.8.2016.

Religionsundervisningen är inte den religionsutövning som avses i 11 § i Finlands grundlag (731/1999).

Kunskap om den egna religionen är en väsentlig del av religionsundervisningen. Till kunskapen om religionen hör även introduktion i formerna och sätten för religionsutövningen. Att göra studerandena bekanta med böner, psalmer och religiösa förrättningar är en del av religionsundervisningen (grundlagsutskottets utlåtande 10/2002 rd). Till exempel ett studiebesök som görs i samband med undervisningen för att de studerande ska få bekanta sig med en kyrka, moské eller motsvarande religiös byggnad eller få följa med en religiös förrättning utan att medverka i den är inte ett religiöst evenemang utan en del av undervisningen. All undervisning och övrig verksamhet ska vara pedagogiskt motiverad och följa läroplanen.

Om den behörighet som förutsätts av lärare i religion och livsåskådningskunskap före-skrivs i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (986/1998). Av den som meddelar undervisning i evangelisk-luthersk eller ortodox religion som ämnesundervisning fordras förutom allmän

behörighet som ämneslärare att han eller hon har slutfört de studier i religionen i fråga som krävs för ämneskompetens i enlighet med fordringarna för dem.

Av den som undervisar i någon annan religion än evangelisk-luthersk eller ortodox religion fordras utöver behörighet som ämneslärare att han eller hon har slutfört högskolestudier i religionen i fråga eller på annat sätt inhämtat tillräckliga kunskaper och kännedom om religionen (Förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet 21 a § (693/2003)).

Interimistiskt för högst ett år kan undervisning meddelas av en person som har tillräcklig utbildning och den förmåga som uppgiften kräver (Förordningen om behörighets-villkoren för personal inom undervisningsväsendet 23 §).

Utbildningsanordnaren prövar först och främst om en person uppfyller behörighetsvillkoren för lärare som meddelar undervisning i religion och livsåskådningskunskap. Av religionslärare fordras inte medlemskap i religionssamfundet i fråga.

3. Traditionella högtider och religiösa evenemang i gymnasiet

3.1. Traditionella högtider

I det finländska gymnasiet firas många traditionella högtider, till exempel julfest, vårfest, FN-dagen och självständighetsdagen. Utbildningsanordnarna och läroanstalterna beslutar om festerna och om deras innehåll. I festerna kan även ingå element som anspelar på religion. Sådana festtraditioner är en del av den finländska kulturen. Sjungandet av en enstaka psalm som eventuellt ingår i en fest gör inte att festen i den religiösa toleransens namn kan betraktas som ett evenemang där religion utövas (grundlagsutskottets betänkande 10/2002 rd och 2/2014 rd).

Gymnasiets fester är en del av undervisningen och gymnasiets verksamhet. Enligt gymnasielagen ska man i gymnasieutbildningen för unga samarbeta med hemmen. Gymnasiet ska informera

studerandena och deras vårdnadshavare om de evenemang som ordnas i läroanstalten och om deras innehåll. Med den studerande kan vid behov avtalas om individuella arrangemang och eventuell alternativ verksamhet för studeranden, om studeranden inte kan delta i all den verksamhet som ingår i en fest. Arrangemangen, såsom till exempel att studeranden lämnar festlokalen för en del av tiden, ska genomföras finkänsligt och så att det väcker så lite uppmärksamhet som möjligt.

Utgångspunkterna i gymnasieundervisningen är respekt för livet och för de mänskliga rättigheterna. Målet är att den studerande lär sig att uppskatta naturens och kulturernas mångfald (statsrådets förordning om de allmänna riksomfattande målen för och timfördelningen i den utbildning som avses i gymnasielagen 3 § 1 mom.). Dessa mål ska vara utgångspunkt även då man slår vakt om och utvecklar den finländska skolfesttraditionen.

Grundlagsutskottet har i sitt ställningstagande betonat beaktande av religiös tolerans och pluralism i skolornas verksamhet (betänkande 2/2014 rd). Även med tanke på integreringen av studerande som hör till olika språkliga och kulturella grupper är det viktigt att dessa i studierna och i samband med gymnasiets fester har möjlighet att stifta bekantskap med den finländska kulturen.

3.2. Religiösa evenemang i gymnasiet

Gymnasiet kan ordna religiösa evenemang, såsom gudstjänster och religiösa morgonsamlingar, eller låta religiösa förrättningar, såsom bordsböner ingå i gymnasiets verksamhet. Dylika evenemang och förrättningar är religionsutövning. Enligt 11 § 2 momentet i grundlagen är ingen skyldig att mot sin övertygelse ta del i religionsutövning. Med stöd av detta kan en studerande inte åläggas att ta del i gudstjänst, religiös morgonsamling eller andra religiösa evenemang eller förrättningar. Friheten att avstå från att delta i ett religiöst evenemang eller en religiös förrättning är oberoende av medlemskap i ett samfund. Inte heller studerande som hör till ett religiöst samfund kan åläggas att delta i religiösa evenemang och förrättningar som ordnas av religionssamfundet i fråga.

Syftet med 11 § 2 momentet i grundlagen är inte att förhindra andras positiva frihet att utöva sin religion. Dess syfte är i första hand att skydda en person för religionsutövning som strider mot hans eller hennes övertygelse.

Den studerande ska meddela om han eller hon deltar i religiösa evenemang och förrättningar eller inte. Detta kan göras en gång för alla, till exempel i samband med anmälan till gymnasiet, eller i varje enskilt fall. Utbildningsanordnaren bestämmer formen för meddelandet.

För dem som inte deltar i religiösa evenemang ska läroanstalterna i mån av möjlighet ordna alternativ och meningsfull verksamhet under evenemangen (grundlagsutskottet 2/2014 rd). Läroanstalten ska således se till att det för de studerande ordnas annan undervisning som till sin natur och sina mål är så lik det evenemang i vars ställe verksamheten ordnas som möjligt. Läroanstalten ska även se till att deltagandet eller icke-deltagandet i de religiösa evenemangen eller förrättningarna inte leder till stämpling eller andra menliga följder för den studerande.

Utbildningsanordnaren och gymnasiet är skyldiga att informera de studerande om gymnasiets verksamhet. Eftersom en studerande på basis av sin anmälan med stöd av 11 § 2 momentet i grundlagen har möjlighet att vägra delta i religionsutövning, ska de religiösa evenemang och förrättningar som gymnasiet ordnar framgå av meddelandena.